

በከፍተኛው ፍርድ ቤት

የተሰጠ ፍርድ ።

የኢትዮጵያ መንግሥት

የከፍተኛው ፍርድ ቤት

የፍ ብ መ/ቁ ፸፪/፳፪

የካቲት ፳፪ ቀን ፲፱፻፷፬ ዓ/ም

ዳኞች ፤ ፩

፪

፫

አመልካች የይ.ኃ. ሞግዚት አቶ ዘ. ዓ.

ተቃዋሚዎች ፩ ወ/ሮ የ. ኪ. ማ.

፪ ” የ. አ. ኪ. ማ.

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል ።

ውሳኔ

አመልካች መስከረም ፳፱ ቀን ፲፱፻፷፪ ጽፈው ባቀረቡት አቤቱታና መጋቢት ፳፩ ቀን ፲፱፻፷፪ ዓ/ም አሻሽለው ባቀረቡት የክስ ማመልከቻ ላይ ይ. ኃ. ማ. የተባለው ሞግዚት የሆኑለት ልጅ ወ/ሮ ማ. እ. እና አቶ ኃ. ማ. ል. በ፲፱፻፶፩ ዓ/ም ተጋብተው ከላይ ስሙ የተጠቀሰው ልጅ በ፲፱፻፶፯ ዓ/ም ከሁለቱ ሰዎች በጋብቻ ውስጥ ሲወለድ አቶ ኃ. ማ. ሰኔ ፲፯ ቀን ፲፱፻፷፩ ዓ/ም ከዚህ ዓለም በሞት የተለዩ ስለሆነ ይ. ኃ. ማ. የአቶ ኃ. ማ. ልጅ መሆኑ ይታወቅልን በማለት ነው ። ከአቤቱታቸውም ጋር ፩/ መስከረም ፳፱ ቀን ፲፱፻፶፱ ዓ/ም አቶ ኃ. ማ. ላይ. ኃ. ማ. ማሳደጊያ የሚሆን በየወሩ ፳ ብር (ሃያ ብር) ለመክፈል የተስማሙበት አንድ ገጽ ሰነድ ፪/ መስከረም ፳፯ ቀን ፲፱፻፷ ዓ/ም አቶ ኃ. ማ. እና ወ/ሮ ማ. ተጋብተው ሲኖሩ ለመፋታት ስለፈለጉ የፍቺው ውሳኔ እስከ ተሰጠበት ጊዜ ድረስ ተለያይተው ለመኖር የተስማሙበትና እስከፍቺው ውሳኔ ድረስ አቶ ኃ. ማ. ለወ/ሮ ማ. ዘወር ፴ ብር (ሠላሳ ብር) ቀለብ ለመክፈል የተስማሙበት አንድ ገጽ ሰነድ ፫/ በኅዳር ፴ ቀን ፲፱፻፷ ዓ/ም አቶ ኃ. ማ. እና ወ/ሮ ማ. ባልና ሚስት ሆነው መኖራቸውን በመግለጽ ከዚህ ቀን ጀምሮ ግን መፋታቸውን የሚያመለክት አንድ ገጽ ሰነድ በማስረጃነት አያይዘው አቅርበዋል ።

ተቃዋሚዎቹም ለክስ ማመልከቻው በግንቦት ፲፯ ቀን ፲፱፻፷፪ ዓ/ም በተጻፈ መልሳቸው ላይ አቶ ኃ. ማ. ል. የወንድማቸው ልጅ መሆኑን በመግለጽ በጠላት ወረራ ዘመን አቶ ኃ. ማ. የስድስት ዓመት ልጅ ሆኖ ጣሊያንን ተከትሎ የመጣ ራያ አባለዘሩን ሙልጭ እድርጎ የሰለበው በመሆኑ ከሴት ጋር ለመገናኘት ፣ ሚስት ለማግ

ባትም ሆነ ልጅ ለመውለድ የማይችል ስለሆነ ከወ/ሮ ማ. ጋር የቀጣሪና የግርድና እንጂ የባልና ሚስት ግንኙነት የላቸውም ፤ ይ. የተባለውም ልጅ የአቶ ኃ. ማ. ልጅ አይደለም በማለት መልስ ከሰጡ በኋላ ፩ኛ/ በሰኔ ፲፯ ቀን ፲፱፻፷ ዓ/ም አቶ ኃ. ማ. በዳግማዊ ምኒልክ ሆስፒታል ተመርምሮ ስልብ እንደሆነ የተረጋገጠበት በሰኔ ፳፮ ቀን ፲፱፻፷ ዓ/ም ከሆስፒታሉ የተሰጠ የምስክር ወረቀት ፪ኛ/ አቶ ኃ. ማ. አካሉ የጎደለ መሆኑን በመግለጽ ንጉሠ-እንዲረዱት በኅዳር ፳፮ ቀን ፲፱፻፶፯ ዓ/ም ማመልከቻ ያስገባበት ፫ኛ/ በዚህ ማመልከቻ መሠረት የተጠቀሰው ጉዳት ደርሶበት እንደሆነ እንዲያስመሰክር በታዘዘው መሠረት በጥር ፲፫ ቀን ፲፱፻፶፯ ዓ/ም ሦስት ምስክሮች ቀርበው አቶ ኃ. ማ. የተሰለበ መሆኑን የመሠክሩበት ኅዳር ፲፯ ቀን ፲፱፻፷፫ ዓ/ም በቀ ፱፻፹፯/፳፫ በተጻፈ ደብዳቤ አማካይነት ከሊጋባው ጽ/ቤት የተላኩ ሁለት ገጽ ሰነዶችን አቅርበዋል ።

አመልካችም በበኩላቸው አቶ ኃ. ማ. እና ወ/ሮ ማ. ባልና ሚስት ሆነው በሚኖሩበት በጋብቻቸው ጊዜ ውስጥ ይ. ኃ. ማ. የተወለደ ለመሆኑ ያስረዳን በመሆናችን ልጅነቱ እንዳይታወቅ የሚያደርግ ምንም ዓይነት ማስተባበያ ተቃዋሚዎች ሊያቀርቡ አይችሉም ። በሕጉ መሠረት ይ. ልጅ ስለሆነ ተቃዋሚዎች ይህንን የመሰለ እንደመካድ ዓይነት መቃወሚያ በልጅነት ማሳወቂያ መዝገብ ውስጥ በመከላከያነት ሊያቀርቡ አይገባም ። የመካድን መብት የሚጠቀሙበትም በፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጽ ፯፻፺፫ ውስጥ የተዘረዘሩት ሰዎች እንጂ የወንድም ልጆች ሊጠቀሙበት አይችሉም ፤ አቶ ኃ. ማ. ራሱም ቢሆን ልጅ ለመሆኑ አምኖ ያቀፈውና ቀለብ የቆረጠበት ከመሆኑም በላይ ልጅ እንደተወለደለት በኢትዮጵያ ድምጽ ጋዜጣ ያወጣ ስለሆነ ተቃዋሚዎች ይህንን ለመካድ አይችሉም ሲሉ ተከራክረዋል ።

ይህም ፍርድ ቤት የሁለቱንም ወገኖች ክርክር ከመረመረ በኋላ ጥቅምት ፳፩ ቀን ፲፱፻፷፬ ዓ/ም በየለው ችሎት አመልካች ስለአቶ ኃ. ማ. እና ስለወ/ሮ ማ. ጋብቻ ካቀረቧቸው ሰነዶች ሌላ ሁለቱ በ፲፱፻፶፩ ዓ/ም ተጋብተው ይ. የተባለውም ልጅ በ፲፱፻፶፯ ዓ/ም በጋብቻ ውስጥ ለመወለዱ አራት ምስክሮች እንዲያስመሰክሩ ተቃዋሚዎችም አራት የመከላከያ ምስክሮች እንዲያሰሙ አዘዘ ። በአመልካች በኩል የቀረቡት ምስክሮች አራቱም አቶ ኃ. ማ. እና ወ/ሮ ማ. በባልና ሚስትነት አብረው መኖራቸውንና በጋብቻቸውም ጊዜ ይ. ኃ. ማ. የተወለደ ለመሆኑ በአንድ ቃል መስክረዋል ። በመከላከያነት ከቀረቡት አራት ምስክሮች ውስጥ ሦስቱ ስልብ ነው በማለት ሲመሰክሩ ከነዚህ መካከል ሁለቱ ወ/ሮ ማ. ገረድ እንደሆነች አቶ ኃ. ማ. ነግሮናል ፤ ልጅ የተወለደው ግን ወ/ሮ ማ. ከአቶ ኃ. ማ. ቤት እያለች ነው ሲሉ አንደኛው ምስክር ግን ወ/ሮ ማ. እና አቶ ኃ. ማ. በአንድ ክፍል ውስጥ ይተኙ ነበር በማለት መስክረዋል ።

በአመልካችና በተቃዋሚዎች በኩል የቀረበው ክርክርና ፍሬ ነገር ከዚህ በላይ እንደተዘረዘረው ሲሆን በመጀመሪያ ደረጃ መወሰን የሚገባው ጭብጥ በአቶ ኃ. ማ.

እና በወ/ሮ ማ. መካከል ሕጋዊ ጋብቻ አለ ወይስ የለም ? የሚለው ነው ።

በአቶ ኃ. ማ. እና በወ/ሮ ማ. መካከል የጋብቻ ውል እንደተፈጸመ በጽሑፍና በሰው ምስክር መረጋገጡ ታውቋል ። ይሁን እንጂ ፍትወተ ሥጋ ለመፈጸም ካል ተቻለ ጋብቻው ሊፈረስ የሚችል ለመሆኑ የፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጽ ፳፻፲፩ ፣ ፳፻፲፩ (ሐ) ይገልጻልናል ። ፈቃድ በስህተት የተሰጠ ነው በማለት ለጋብቻው መፍረስ ጥያቄ ሊያቀርብ የሚችለውም ፣ ፈቃዱን በስህተት የሰጠው ተጋቢ (አንቀጽ ፳፻፲፩) ፣ ፈቃዱን በስህተት የሰጠው ተጋቢ ቤተ ዘመድ (አንቀጽ ፳፻፲፪ (ጸ) ፣ ፳፻፳፪) ዐቃቤ ሕግ (አንቀጽ ፳፻፲፪/፪) ብቻ ሲሆኑ ፣ ሌላ ማንም ስው ቢሆን ይህንን ጥያቄ ሊያቀርብ እንደማይችል የፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጽ ፳፻፲፪(፫) ይገልጻልናል ። ዐቃቤ ሕግም ቢሆን ይህን ዓይነት መቃወሚያ ሊያቀርብ የሚችለው ጋብቻው በተከበረበት ጊዜ ብቻ መሆን እንዳለበት የፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጽ ፳፻፲፪ (ጸ) ያስረዳል ። ፈቃዱን በስህተት የሰጠው ተጋቢም ቢሆን የጋብቻን ማፍረስ ጥያቄ ለማቅረብ የሚችለው ስለሌላው ወገን ፍትወተ ሥጋን ለመፈጸም አለመቻሉን በተረዳው በሰድስት ወር ጊዜ ውስጥ (አንቀጽ ፳፻፲፮ (ጸ) ፣ ወይም በማናቸውም ሁኔታ ጋብቻው ከተፈጸመ ከሁለት ዓመት በኋላ ሊቀርብ እንደማይችል አንቀጽ ፳፻፲፮ (፪) ያስረዳል ።

አቶ ኃ. ማ. ከሴት ጋር ምንም ዓይነት ግንኙነት ሊያደርግ የማይችል ሙልጭ ያለ ስልብ ለመሆኑ በተቃዋሚዎች በኩል የቀረበው የጽሑፍና የሰው ማስረጃ በበቂ ሁኔታ ያስረዳል ። ይሁን እንጂ አቶ ኃ. ማ. እና ወ/ሮ ማ. ጋብቻቸውን የፈጸሙት በ፲፱፻፶፭ ዓ/ም መሆኑ ሲረጋገጥ ወ/ሮ ማ. ሆኑ ወላጆቻቸው ወይም ዐቃቤ ሕግ የመጨረሻ የፍቺ ውሳኔ (ስምምነት) እስከተደረገበት ጊዜ ማለትም እስከ ፲፱፻፷ ዓ/ም ድረስ አቶ ኃ. ማ. ፍትወተ ሥጋን ለመፈጸም የማይችሉ ናቸው በማለት ጋብቻው እንዲፈረስ በጊዜው ያልተጠየቀ በመሆኑ ፣ የአሁኑ ተቃዋሚዎችም ይህንን ዓይነት ክርክር ለማቅረብ መብት ስለሌላቸው ፣ ጋብቻ ስለመኖሩም በአመልካች በኩል በበቂ ሁኔታ የተመሰከረ ሲሆን በተቃዋሚዎች በኩል የመከላከያ ምስክርኛ በበቂ ሁኔታ የጋብቻውን መኖር ያሳስተባበሉ በመሆናቸው በአቶ ኃ. ማ. እና በወ/ሮ ማ. መካከል ከ፲፱፻፶፭ ዓ/ም እስከ ፲፱፻፷ ዓ/ም ድረስ ሕጋዊ ጋብቻ አለ ብለን ወስነናል ።

ስለጋብቻው ውሳኔ ከተሰጠ ስለ ውጤቱ መመርመር ሁለተኛው መወሰን የሚገባው ጭብጥ ነው ። ሁለት ሰዎች ተጋብተው ሲኖሩ በጋብቻው ውስጥ የሚወለደው ልጅ ባል የተባለው ለተወለደው ልጅ ሕጋዊ አባቱ እንደሆነ የፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጽ ፳፻፵ (ጸ) ፣ ፳፻፵፩ ፣ ፳፻፵፫ (ጸ) ፣ በግልጽ ያስረዳሉ። አቶ ኃ. ማ. እና ወ/ሮ ማ. ከ፲፱፻፶፭ ዓ/ም እስከ ፲፱፻፷ ዓ/ም ድረስ በባልና ሚስት ነት አብረው ሲኖሩ በ፲፱፻፶፱ ዓ/ም ይ. ኃ. ማ. ከወ/ሮ ማ. የተወለደ በመሆኑ ከዚህ በላይ በተጠቀሱት የፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጾች መሠረት አቶ ኃ. ማ. የይ. ኃ. ማ. ሕጋዊ አባት ናቸው ብለን ወስነናል ።

በሕጉ መሠረት ልጅነቱ የተወሰነበት ወገን የተጠቀሰውን ልጅ አባትነቱ ከተወሰነበት ሰው ሊወለድ አይችልም የማለት ክርክር ሊያቀርብ የሚችለው የመካድን ክስ በማቅረብ ስለሆነ ይህ የመካድ ክስ በልጅነት ማሳወቂያ መዝገብ ውስጥ በመከላከያነት ሲቀርብ ይችላል ወይስ አይችልም ? የሚለው ሌላው ጭብጥ ነው ። የፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጽ ፳፻፹፪ እና እንዲሁም ተከታታዮቹ ቁጥሮች አተኩረን ብንመለከት የመካድ ክስ በመሠረቱ ሊቀርብ የሚችለው በመጀመሪያ ልጅነቱ በሕግ የተወሰነ ሲሆን ብቻ ነው ። አመልካች ይ. ኃ. ማ. የኃ. ማ. ልጅ ለመሆኑ ይታወቅልን በማለት ክስ የመሠረቱ ሲሆን ፍርድ ቤቱ ልጅ ነው የሚለውን ውሳኔ ሳይሰጥ ወይም በሕጋዊ ግምት ልጅነቱ ሳይረጋገጥ የመካድን ክስ ለማቅረብ አይችልም ።

የመካድ ክስ በመከላከያነት ሲቀርብ ይችላል ቢባልም እንኳን የአሁን ተቃዋሚዎች እንደሚሉት ይ. ኃ. ማ. ልጅ አይደለም በማለት የመካድ ክስ ሊያቀርቡ ይችላሉ ወይስ አይችሉም ? የሚለው በመጨረሻ መወሰን የሚገባው ጭብጥ ነው ።

በሕጉ መሠረት አባትነቱ የተወሰነበት ወገን ሊወለድ አይችልም የሚለውን የመካድ ክስ ሊያቀርብ የሚችለው አባት ነው የተባለው ሰው ብቻ እንደሆነ የፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጽ ፳፻፲ (ጸ) ይገልጻልናል ። ሆኖም ይህ አጠቃላይ ድንጋጌ በአንቀጽ ፳፻፲፫ ሥር ለሚመጡት ሁኔታዎች ልጅነት በመፍጠር ሌሎችም ሰዎች የመካድን ክስ ለማቅረብ እንዲችሉ አድርጓል ። እነዚህም ሰዎች አባት ነው የተባለው ሰው ወደታች የሚቆጠሩ ተወላጆች (አንቀጽ ፳፻፲፫ (፫)) ናቸው ። ሌላ ሰው ግን ይህንን ጥያቄ ለማቅረብ የማይችል ስለመሆኑ የፍትሕ ብሔር ሕግ ፳፻፲፫ (፫) ያስረዳል ። የአሁን ተቃዋሚዎች የአቶ ኃ. ማ. አክሱቶች በመሆናቸው በአንቀጽ ፳፻፲፫ ሥር ከተዘረዘሩት ሰዎች ውጭ ስለሆኑ የመካድን ጥያቄ ለማቅረብ መብት የላቸውም ብለን ወስነናል ።

በአንቀጽ ፳፻፲፫ ሥር የተዘረዘሩት ሰዎች ቢሆንም እንኳን በዚህ መብት ለመጠቀም የሚችሉት አባት ነው የተባለው ሰው ችሎታ እያለው የመካድን ክስ ለማቅረብ በተሰጠው ጊዜ ውስጥ ሳያቀርብ የሞተ እንደሆነ ወይም ችሎታ ያጣ እንደሆነ ብቻ ለመሆኑ አንቀጽ ፳፻፲፫ (ጸ) ይገልጻልናል ። ይህም ጊዜ ልጁ በተወለደ በአንድ መቶ ሰማንያ ቀን ውስጥ ብቻ ለመሆኑ የፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጽ ፳፻፲፪ (ጸ) ያስረዳል ። ይ. ኃ. ማ. የተወለደው በ፲፱፻፶፯ ዓ/ም ሲሆን ይህ የመካድ ክስ በመቶ ሰማንያ ቀን ውስጥ ያልቀረበ በመሆኑ ተቃዋሚዎች ይህንን የመካድ ክርክር አሁን ሊያቀርቡ አይችሉም ብለን ወስነናል ።

በእነዚህ ሁሉ ምክንያቶች ይ. ኃ. ማ. ሕጋዊ ልጅ ነው ብለን ልጅነቱን አውቀንለታል ። ተቃዋሚዎችም ለአመልካች ኪሣራ እንዲከፍሉ አዘናል ። የኪሣራው መጠን ዝርዝር በፍ/ ሥ/ ሥ/ ቁ ፬፻፷፫ ፳፬ መሠረት ተዘጋጅቶ ሲቀርብ ይወሰናል ። የውሳኔው ግልባጭ ለሚፈልገው ወገን ለሚፈልገው መሥሪያ ቤት ይተላለፍ ። ይህ ፍርድ ዛሬ የካቲት ፳፪ ቀን ፲፱፻፷፱ ዓ/ም አዲስ አበባ ባሰቻለው የከፍተኛው ፍ/ቤት ሦስተኛ ፍትሕ ብሔር ችሎት ተሰጠ ።

በ ፍርድ ላይ የቀረበ ትችት ።

በጆርጅ ከሽቶፕፊት*

የቤተ ዘመድ ሕግ ፣ ስለ መወለድ ፣ አባት ነው ስለ ሚያሰኝ ግምትና በዚህ ላይ ስለሚነሳ ክርክር አመልካች ይ. ኃ. ማ.

ተቃዋሚዎች ወ/ሮ ዩ. ኪ. ማ. እና ወ/ሮ ዩ. አ. ኪ. ማ. የአዲስ አበባ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የፍትሕ ብሔር መዝገብ ቁጥር ፳፪/፳፪ ዓ/ም

በዚህ ትችት ውስጥ እላይ የተመለከተውን የከፍተኛውን ፍርድ ቤት ውሳኔ እንመረምራለን ።

በአንድ ቀደም ሲል በቀረበ የመወለድ ጉዳይ ላይ ፣ 1 የጠቅላይ ፍርድ ቤት ውሳኔ ሰጥቷል ። በሰጠውም ውሳኔ ፤

“በፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጽ ፯፻፵፩ እንደተጻፈው በጋብቻው ጊዜ የተገኘው (ወይም የተወለደው) ልጅ አባቱ ያው የኖቱ ባል ነው” ፤ እና

“ልጁ አይደለም ብሎ ከሶ ከልጅነቱ ቢያስወግደው ራሱ አመዛዝኖ የሚያደርገው እንጂ ሌላ ማናቸውም ሰው የሱ ልጅ አይደለም ብሎ ለመክሰስ እይችልም” (የፍ. ብ. ሔ. ቁ. ፯፻፺) ብሏል ።

ይህ ፍርድ ቤቱ ለሕጉ የሰጠው ትርጉም በመሠረቱ ትክክልና² አሁን ትችት ከሚቀርብበት ከፍ. ፍ. ቤት ከሰጠው ውሳኔ ጋር ተስማሚ ነው ። ይሁን እንጂ አሁን ትችት የሚቀርብበት ጉዳይ ከቀድሞው ለየት ያለ በመሆኑ አስተያየት የሚሰጥበት ሆኖ ተገኝቷል ።

በጠቅላይ ፍ. ቤቱ ውሳኔ በተሰጠበት ጉዳይ ልጁ ሕጋዊ አባቱን በመካድ ያቀረበው ክርክር ከሌላው አባቱ ነው ከሚለው ሰው መወለዱ እንዲረጋገጥና እንዲወርሰው ካቀረበው ጥያቄ ጋር ተጣምሮ የቀረበ ክስ ነው ።

በሌላ በኩል ግን ፣ በዚህ አብዛኛውን ጊዜ በማያ ጋጥመው ጉዳይ ሕጋዊ አባት የሆነው የሚቼ አክሲዮች ሚቼን ለመውረስ ጥያቄ ከማቅረባቸው በፊት ልጁ ከሚቼ መወለዱ እንዲታወቅለት የቀረበውን ጥያቄ በመቃወም ተከራክረዋል ። ሕጋዊ አባት የሆነው ሰው በአካል ስልብ መሆኑም ጉዳዩን የተለየ አድርጎታል ።

የከፍተኛው ፍርድ ቤት የሰጠውን ልል አስተያየት አትኩሮ ሲመለከቱት ፍርድ ቤቱ ሦስት ዋና ዋና ጭብጦችን የመዘነ መሆኑን ያሳያል ። እነዚህም ጭብጦች ከዚህ የሚከተሉት ናቸው ፡-

፩/ ልጁ በተወለደበት ጊዜ ፣ ሚቼን የልጁ ሕጋዊ አባት የሚያደርገው የጋብቻ ግንኙነት በእርሱና በልጁ እናት መሐከል ነበርን ?³

፪/ ልጁን “ለመካድ” የሚቀርብ ክስ ከላይ በቁጥር (፩) በተመለከተው ሁኔታ ሕጋዊ ልጅነቱ ከመረጋገጠው በፊት ሊቀርብ ይችላልን ?

፫/ ልጁን “ለመካድ” የሚቀርብ ክስ በሚቼ አክሲዮች ሲመሠረት ይችላልን ? ምንም እንኳን በከፍተኛው ፍርድ ቤት የተሰጠው ውሳኔ ውጤት ከሕጉ ጋር ተስማሚ ቢሆንም ፍ/ቤቱ ከዚህ በላይ በተመለከቱት ጭብጦች ላይ የሰጠው ሐተታ ጉዳዩን ለመወሰን ከሚያስፈልገው በላይ ሆኖ ይታያል ።⁴

ይህም ከዚህ በታች የተጠቀሱትን ስህተቶች ሊያስከትል ችሏል ። እነዚህን የተጠቀሱትን ሦስት ጭብጦች በቅደም ተከተል እንመለከታቸዋለን ።

፩ኛ/ ጭብጥ

ሀ/ ምንም የጋብቻ ውል ወይም ጽሑፍ አልቀረበም ። ፍርድ ቤቱ የጋብቻውን መፈጸም ያረጋገጠው በሌላ ማሰረጃ ነው ። ይኸውም በተባሉት ባልና ሚስት መካከል (በሕሊና ግምት)⁵ የባልና ሚስትነት

የሕግ ፕሮፌሰር ፣ ሕግ ፋኩልቲ ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
1 ይገባኝ ባዮች ፣ ገ. ጁ. እና ጅ. በ. ፣ መልስ ሰጭ ታ. የጠቅላይ ፍ/ቤት ፣ የፍትሕ ብሔር ይገባኝ ቁጥር ፳፻፳፩/፳፻ ዓ/ም የኢትዮጵያ ሕግ መጽሔት (እ.ኤ.አ ፲፱፻፷፭) ፣ ቅጽ 5 ፣ ገጽ 53 ።
2 በፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጽ ፯፻፺፫ የተጠቀሱት ሰዎች “በርሱ ምትክ” የመካድን ክስ ሊያቀርቡ የሚችሉት በአንቀጽ ፯፻፺፫(፩) የተመለከቱት የተለየ ሁኔታዎች ሲኖሩ ብቻ ነው ። የዚህ አንቀጽ ርዕስ የአንግሊዝኛው ትርጉም ትክክል ስላልሆነ አሳሳች ነው ። ርዕሱ “የተለየ ሁኔታ” ተብሎ መነበብ ይኖርበታል (ትኩረት የተጨመረ) ።
3 በነገራችን ላይ ፣ የአንቀጽ ፯፻፳፩ ሕግ ግምት ቢነሳ ፍር ፣ ይህን “የጋብቻ ግንኙነት” ጭብጥ አስፈላጊ አይደለም ሊያሰጥው አይችልም ነበርን ?
4 የፈረንሳይ/እና የሌሎችም የአብዛኛዎቹ “የተጻፈ ሕግ” ያላቸው አገሮች ፍርድ ቤቶች የሚከተሉትን ዘዴ በሚቃረንበት ሁኔታ ፣ ስታይልስ እና አፕሌት ጄኔራል ዲሲሽንስ (ኡፕሳላ እ.ኤ.አ ፲፱፻፷፭) እና ፍክ ሸሚት ፣ ዘ ራሲያ ዲሲሲንጊ (ኡፕሳላ እ.ኤ.አ ፲፱፻፷፭)ን ያስተያይላል ።
5 የተሰጠው ፍርድ በዚህ ነጥብ ላይ ግልጽ አይደለም ።

ሁኔታ መኖሩን በአንቀጽ ፳፻፲፱-፳፻፮ በታዘዘው መሠረት (በፍርድ ውስጥ አንቀጽ በግልጽ አልተጠቀሰም) የአራት ምስክሮችን ቃል አስረጅነት በቂ አድርጎ በመውሰድ ነው።⁶

ለ/ ፍርድ ቤቱ እዚህ ላይ ማቆም ሲገባው ፣ ከዚህ አልፎ ጋብቻው የፀና መሆን አለበት በማለት በአንቀጽ ፳፻፵፩ ያልተመለከተ ሁኔታ ጨምሯል ። የዚህ ዓይነት ሁኔታ በሕጉ ውስጥ የለም ። የጋብቻን ሁኔታ አለመጠበቅ በሚያስከትለው ቅጣት (አንቀጽ ፳፻፳፣ ፳፻፱ ፣ ፳፻፲፪ ፣ ፳፻፲፮ ፣ ፳፻፲፯ ፣ ፳፻፲፰) ምክንያት የተደረገ የጋብቻ መፍረስ እንደ ውል፩ ሕግ (አንቀጽ ፩፻፳፻፲፮) ወደ ኋላ ተመልሶ የሚሠራ ውጤት የለውም ። ቁጥር ፳፻፲፮ ፣ ንኡስ ቁጥር (፪ትን፯) እና በንኡስ ቁጥር (፫) ውስጥ ፣ “ያሉ ከሆነ ፣ ከፈረሰው ጋብቻ የተወለዱትን ልጆች ጥቅም” የሚሉትን ቃላት ይመለከታል (ትኩረት የተጨመረ) ።¹⁰

ሐ/ ለአንቀጽ ፳፻፵፩ አሠራር ጋብቻው የፀና መሆን ይገባዋል (“በጋብቻ አብሮ መኖር”) የሚባል ቢሆን ፍር እንኳን ፣ የሚች አክሲዮች ጋብቻው “የፀና” አይደለም በማለት ያቀረቡትን ተቃውሞ አንቀጽ ፳፻፲፰ (፩) ድንጋጌ¹¹ ብቻ በመጥቀስ ውድቅ ለማድረግ ይችላል ነበር ። በዚህ ዓይነት ባይታገድም እንኳን ፣ የጋብቻውን መፍረስ ሊጠይቅ የሚችለው ያገባው ሰው የሩካቤ ሥጋ ግንኙነትን መፈጸም የማይችል¹² መሆኑን ሳያውቅ የቆየው ሌላው ተጋቢ ወገን ብቻ መሆኑን በሚጠቁሙት በአንቀጽ ፩፻፲፮ እና ፩፻፲፩ (ሐ) መሠረት ውድቅ ማድረግ ይቻላል ነበር ። ፍርድ ቤቱ እነዚህን አንቀጾች ጠቅሶ ነበር ፣ ነገር ግን በዚህ በማቆም ፈንታ ለዚህ ጉዳይ አግባብ ክሌላቸው ስለ ጋብቻ “መቃወሚያ” ከሚያወሱት አንቀጾች (ቁጥር ፳፻፲፪ ንኡስ ቁጥር (፩) እና (፫) ጋር) በአንድነት አትቀባቸዋል።¹³ በተጨማሪም ፣ ጋብቻው ከተፈጸመ በኋላ “መቃወሚያም” ሊቀርብ አይችልም (አንቀጽ ፩፻፲፫) ። በጊዜው ቢቀርብም ፍር እንኳን ለጋብቻው መፍረስ ምክንያት አይሆንም (አንቀጽ ፳፻፲፱ (፫))።

፪ኛ/ ጭብጥ

ይህም ፍርድ ቤቱ ግልጽ ባልሆነ መንገድ የተነሳው “ሌላ ጭብጥ” ከሦስተኛው ጭብጥ ውጤት አንጻር ሲታይ (አታች ይመለከታል) አስፈላጊነት የሌለው ይመስላል ። ከዚህም በላይ ፣ በዚህ ላይ የሚደረግ ሐተታ መደጋገምን ወይም እርስ በርስ መቃረንን ያስከትላል ። ፍርድ ቤቱ አንቀጽ ፳፻፳፪ እና የሚከተሉትን አንቀጾች¹⁴ መሠረት በማድረግ እንደገለጸው ሁሉ “በሕጋዊ ግምት ኃ. ማ. የይ. አባት ማሆኑ የተረጋገጠ ለመሆኑ ፍርድ ቤቱ ከመወሰኑ በፊት የመካድን ክስ ማቅረብ አይቻልም” ከተባለ ጭብጡ አስቀድሞ እንደተወሰነ ስለሚቆጠር ፣ (ሀ) ይህ ውሳኔ ቀደም ሲል እንደተወሰደ ከተቆጠረ ይህንን እንደጭብጥ መያዝ ለምን አስፈላጊ? ወይም (ለ) ገና በጭብጡ ላይ ውሳኔ ያልተደረሰበት ከሆነ ስለ “መካድ” መተቸት እንዴት ተቻለ? ¹⁵

፫ኛ/ ጭብጥ

የመጨረሻው ጭብጥ ጥያቄዎችን የያዘ ነው ። እነዚህም ፣ ፩ኛ/ የሚች አክሲዮች ሚቹ ልጅን ለመካድ ያለውን መብት ሊጠቀሙበት ይችላሉን¹⁶ ? ፪ኛ/ ይችላሉ ቢባልስ በጊዜው አንስተውታልን ?

ለመጀመሪያው ጥያቄ “አይችሉም” በማለት ፍ. ቤቱ ተገቢ መልስ ሰጥቷል ። ለመጀመሪያው ጭብጥ “አይችሉም” የሚል መልስ ከተሰጠ ከሳቸውን በጊዜ አቅርቦዋል ወይስ አላቀረቡም ለሚለው ጥያቄ መልስ መስጠቱ የሚቻል አክሲዮች ሕጋዊ አቋም ስለማይለውጠው ፍርድ ቤቱ በዚህ ላይ ሐተታ መስጠቱ አስፈላጊ አልነበረም ።

ፖሊሲ

“የፍትሕ ብሔሩ የመወለድ ሕግ”¹⁸ አንዱ ዓላማ የውርስ ክርክሮችን መቀነስና እንዲሁም መሠረተ ቢስ በሆኑ የአባትነት ክሶች ወይም ክርክሮች የተነሳ የቤተሰቦች ሰላምና ደህንነት እንዳይናጋ ለመከላከል ቤተሰቦችን በጣም ደካማ ከሆኑ የአባትነት ጥያቄዎች ወይም

6 አንቀጽ የሚለው የምን እንደሆነ ባልተገለጸበት በታ የፍትሕ ብሔር ሕግ አንቀጽን ያመለክታል ።
7 በሰባት ምስክሮች ብቻ በቀረበ የማፍረሻ ግንባር ፊት (አንቀጽ ፳፻፲፱/፱) እንደተተረጎመው “የባልና ሚላንት ሁኔታ ለመኖር” ጥቆማ ለማያደርግም ።
8 “ውል” በአንቀጽ ፩፻፳፻፳፭ እንደተተረጎመው ።
9 “መፋታት” ውጤቱ ወደኋላ ተመልሶ የሚሠራ አይደለም ፣ ስለ መወሰድ የተደነገገውንም አይነካም ።
10 የሕግ መሻሻል አጥጋቢ ለሚታይ ፩ ፣ እ.ኤ.አ የ፲፱፻፵፮ ዓ/ም ረቂቅ ፣ አንቀጽ ፳፻፳፮(፪) በዚህ ነጥብ ላይ እንዲያውም የበለጠ ግልጽ ነው ። ሪፎርም (የኛ የፍትሕ ብሔር ሕግ አርቃቂ) ፣ ለ ድርጅቱ ላይ የሚያለ ዲኮኔ ሲቢሊ ኢትዮፕያ (ሚሊኖ ፣ ገር የፍሬ ፣ እ.ኤ.አ ፲፱፻፷፮) ገጽ 57 ፣ ካቆሪን ኦኦኖን ፣ “የጾታ ሌንድ ሽይደብል ማር የጅስ ሌን ኢትዮፕያ ፣ ሎዮሊትተድ ሕግ መጽሐት (እ.ኤ.አ ፲፱፻፱፱) ፣ 8ኛ ሽልዎ ቁ. 2 ገጽ 446 እና 454 ያስተያየቱ ።
11 በእንግሊዘኛው ትርጉም ውስጥ “ሁሉንም” የሚለውን (ከፈረንሳይኛው ግና ጽሑፍ በተሰጠው መንገድ የተተረጎመ) ዘ ፐርቦን (ሀ) (“ሰልጣ ኪ”) ተብሎ እንዲሰጠው በማድረግ ያስተካክላል ። የአማርኛውን ትርጉም ያስተያየቱ ።
12 ይህ ከአማርኛው የተወሰደ ነው ። የእንግሊዘኛውም የፈረንሳይኛው ቅጂዎች አንቀጽ ፳፻፲፩(ሐ) የበለጠ ጠንካር በማለት የባልትን አለመኖር ይጠይቃሉ ።
13 የጋብቻን መፈጸም ለማስቀረት ያል የመቃወም መብት “ምክንያቶች” በማሳየት ላይ የተወሰነ አይደለም ።
14 በተለይም አንቀጽ ፳፻፳፫ እና ፳፻፳፭ ይመለከታሉ ።
15 ፍ.ቤቱ “የመካድ ክስ በመከላከያ ማስረጃነት ሊቀርብ የሚችል መሆኑን” ያለምክንያት ይጠቁማል ። ይህ አባት ለተባለው ሰው ብቻ የሚቻለው ሁኔታ ሲነሳ የሚቻለው ኢናትነትን ለመመሥረት ከሚነሳ ክስ ጋር በመያያዝ ነው (አንቀጽ ፳፻፳፱) ።
16 በዚህ ጉዳይ ውስጥ ስላብ ስሆነው ሰጠንድማቸው ልጅ ፣ ልጅ መውለድ “ፍጹም አለመቻሉን” (አንቀጽ ፳፻፳፭) በማንሳት ።
17 ፍርድ ቤቱ አንቀጽ ፳፻፲፫ አጣጥኖ ያነበበ መሆኑ በግልጽ ቢታይም ይህ የሰጠው የአሉታ መልስ ትክክል ነው ።
18 የኢትዮጵያ ሕግ መጽሐት (እ.ኤ.አ ፲፱፻፷፮) ፫ኛ ሽልዎ ፣ በተለይ ፣ ገጽ ፭፻፲፩ና ገጽ ፭፻፲፫ንን በአጭሩ ይመለከታል ።

ክርክሮች ለመጠበቅ እንደሆነ መሆኑን ተመልክተናል ።¹⁹

ይህ ፖሊሲ መወለድን በተፈጥሮ ሐቅ ከማረጋገጥ ዓላማ ቅድሚያ ተስጥቶታል ። ይህንንም ፣ በጋብቻና ከጋብቻ ውጭ እንደባልና ሚስት በመኖር የሚመሠረት አባትነት ማፍረሻ የማይቀርብበት ሕጋዊ ግምት ለመሆኑ ፣ መረዳት ይቻላል ።²⁰ ይህ በከፍተኛ ፍርድ ቤት በትክክል የተወሰነው ጉዳይ ሕጉን ለመከተል ሲባል ምን ያህል ግልጽ የሆነ የተፈጥሮ ሐቅን (መሰለብ) ጉልህ በሆነ መንገድ ማለፍ እንደሚቻል በጥሩ ሁኔታ ያመለክታል ። ለመሆኑ በዚህ ለየት ያለ ጉዳይ የተሰጠው ውሳኔ ለሕጉ መሠረት የሆነውን ፖሊሲ አሟልቷል ወይ ? ስለሌሎች ከመሞቱ በፊት ከሚስቱ ጋር ተፋትተው የነበረ መሆኑ ሲታይ ጥበቃ ይደረግለት የነበረው የሰላማዊ ቤተሰብ ደህንነት ነበር ማለት ይቻላል ወይ ? ለዚህ ጥያቄ የሚሰጠው መልስ የትኛውም ቢሆን ግልጽ ሕግ ከሐቅም ሆነ ከፖሊሲ በላይ ይሆናል ።²¹ የሆነው ሆኖ የዚህ ጉዳይ ውጤት ትክክለኛ ነው ፣ ምክንያቱም ሟቹ የተቀበለውንና እንደራሱ ልጅ አድርጎ ይመለከተው የነበረውን ልጅ ጥቅም ጠብቋልና ነው

ሥነ ሥርዓት

ሳይናዘዝ የሞተ ሰው ውርስ “ሲክፈት” (አንቀጽ ፳፻፳፮) ፣ አብዛኛውን ጊዜ የአባትነት ጥያቄዎች የሚነሱት ለውርስ (ወይም በውርሱ ለመሳተፍ) ሲባል ነው ።²² የልጅነት ሁኔታ (አንቀጽ ፯፻፸፫) የሌላቸው ልጆች በቁጥር ፯፻፸፪ና በሚከተሉት አንቀጾች መሠረት ፣²³ የአባትነት ሕጋዊ ግምትን ወይም አባትነትን ማወቅን ደጋፍ በማድረግ ለመውረስ ይጠይቃሉ ። በውርስ ሕግ የተደነገጉት ሥርዓቶች አብዛኛውን ጊዜ ይታሰፋሉ ። በመሠረቱ በአንቀጽ ፯፻፸፩ ፣ ፯፻፸፭ ወይም ፯፻፸፮ መሠረት የሟቹ ሕጋዊ ልጅ የሆነ የውርስ ጠያቂ ሟቹ አባቱ ስለመሆኑ የፍርድ ማረጋገጫ እንዲሰጠው መጠየቅ ሳይኖርበት (፳፻፸፮ውን የግርጌ ማስታወሻ ይመ

ለከታል) ፣ የተጠቀሱትን የሕግ አንቀጾች ተፈጻሚነት በማስረዳት በአንቀጽ ፱፻፺፮ መሠረት የወራሽነት የምስክር ወረቀት እንዲሰጠው በቀጥታ ማመልከት ይገባል ። ፍርድ ቤቱ ብዙ ልጆች ሲኖሩ እያንዳንዱ ልጅ ማመልከቻ ከማቅረቡ አስቀድሞ ስለውርስ ማጣራት የተደነገጉትን ሕጎች እንዲከተል ማድረግ ይኖርበታል ። ኑዛዜ የሌለ ሲሆን በአንቀጽ ፳፻፵፪ እና በሚከተሉት አንቀጾች መሠረት ልጅ ወደታች ተወላጅ ያልሆኑ ዘመዶችን በማገልገል ሕጋዊ ወራሽ ይሆናል ። ልጁ በቀጥታ የውርሱ አጣሪ ስለሆነ (አንቀጽ ፱፻፵፮) ፣ ኑዛዜ እንዳለ መፈለግ (አንቀጽ ፱፻፷፪) ፣ ኑዛዜ ከሌለ በእርሱ አስተያየት ውርሱ እንደት እንደሚከፋፈል ለባለጉዳዮች ማስታወቅ አለበት (አንቀጽ ፱፻፸፪) ።²⁴ “ባለጉዳዮች” የሚባሉት የሟቹ ሌሎች ልጆች ብቻ ናቸው (አንቀጽ ፱፻፸፩ (፫)ትን ያስተያይላል) ። እንደነዚህ ያሉት ልጆች ሁሉ ፣ በሕይወት ያሉም ሆኑ “በምትክነት የቀረቡ” (አንቀጽ ፳፻፵፪(፫)) ፣ “የሚካፈሉ” (አንቀጽ ፳፻፵፪(፪)) እና አብረው የሚያጣሩ²⁴ (አንቀጽ ፱፻፵፮) በመሆናቸው ፣ ከመካከላቸው ባንዱ ላይ ተቃውሞ አቅርበውበት ፍርድ ቤቱ እንደአስፈላጊነቱ ተጨማሪ ማስረጃ እንዲያቀርቡ ከሚያደርገው በስተቀር (አንቀጽ ፱፻፺፮(፪)) ፣ ልጆች በአንድነት በአንቀጽ ፱፻፺፮ መሠረት ስለወራሽነታቸውና እኩል የሚካፈሉ ስለመሆናቸው የሚያስረዳ የምስክር ወረቀት ለማግኘት በአንድነት ጥያቄ ቢያቀርቡ ምንም ችግር አይፈጥርም ።

ትችት በተሰጠበት ጉዳይ ውስጥ የልጅ ሁኔታ ከዚህ የበለጠ ቀላል ነበር ። ከከፍተኛው ፍርድ ቤት ውሳኔ እንደሚታየው የሟቹ ብቸኛ ልጅ ነበር ። ስለዚህ ወራሽና አጣሪ እርሱ ብቻ እንደመሆኑ ብቸኛ ወራሽነቱን የሚገልጽ የምስክር ወረቀት ከማግኘቱ በፊት ሲያስታውቃቸው የሚገባ “ባለጉዳዮች” አልነበሩም ። የልጁ ዓላማ ለመውረስ ነበር ከተባለ (በሞግዚቱ አማካይነት) ፤ በአንቀጽ ፱፻፺፮ የተመለከተውን ግልጽ ሥርዓት መከተል ነበረበት ።

19 እላይ በተጠቀሰው መጽሔት ውስጥ ፣ ፲፱ኛ የግርጌ ማስታወሻ ።
20 በዚያው መጽሔት ውስጥ ገጽ 513-514
21 ይበልጡን በአጠቃላይ ለሕጎች አተረጓጎም ከሚሠራው ከአንቀጽ ፳፻፲፱፻፲፱ ዓላማ የተወሰደ ። ይህ ዓላማ የሕገብን በሕግ ላይ የመተማመን ችሎታ ያጠናክራል ። እለዚያ ሕግ ማውጣት ራሱ ዋጋ የሌለው ይሆናል ።
22 በተተኛው ጉዳይ ውስጥ የይ. ማመልከቻ ዓላማ ይኸው የነበረ መሆኑን ያለጥርጥር መረዳት ይቻላል ።
23 እነዚያን ጥያቄዎች ሲመለከቱ ፍ/ቤቶች ብዙውን ጊዜ በማይሻሻል ሁኔታ ፣ (፪) “በግልጽ የታወቀ ጽሑፍን” አስፈላጊነት (አንቀጽ ፯፻፸፪) ፣ (፫) የልጅነት ሁኔታው እንዲታወቅለት ለማድረግ በሌላ ልጅ የሚቀርብ የዚህ ዓይነት ጥያቄ ሊቀርብ የሚችለው ፣ የልጁ አባት ነው የሚባለው ሰው በከሱ ውስጥ እንዲገባ ተደርጎ ፣ በጌናትኑዋ ወይም በወራሾች ላይ ብቻ ነው የሚለውን ሕግ (አንቀጽ ፯፻፸፮ (፪-፫)) ለመለጠፍ ሁኔታዎች ብቻ የተወሰነ ነው የሚለውን ሕግ (አንቀጽ ፯፻፸፮) ያልፋሉ ። ለእነዚህ ተስማሚ ያልሆኑ አንቀጾች የሕግ አውጭው ማሳራሪያ አስፈላጊ ነው ። “ኒው ኩዊዝስ ኢን ፋሚሊ ሎው” የኢትዮጵያ ሕግ መጽሔት (አ.ኢ.አ. ፲፱፻፸፫) ፣ ምዕራብ 9 ፣ ገጽ 204 ተመልክት ።
24 እርሱ ራሱ ፣ ወይም አካላት መጠን ያላደረሰ ሰው ከሆነ ፣ በሞግዚቱ አማካይነት (አንቀጽ ፯፻፷፮) (፩) ከ፱፻፸፱ ጋር ባንድነት ።
25 በትርጓሜው መሠረት “ባለጉዳዮች” ባለሆኑ ራቅ ባሉ ይመደባሉ አይደለም ።

መደምደማያ

፩/ ከላይ የተመለከቱት እስተያየቶች የቀረቡት በታላቅ ትህትና ነው። ከላይ ትችት የተሰጠበት የመወለድ ጉዳይ ውጤት ሙሉ በሙሉ ትክክል ቢሆንም፣ የፍርድ አጻጻፍ ይህ ያህል አይደለም። የሌሎች አንዳንድ ፍርዶች አጻጻፍም ቢሆን እንደዚሁ ነው። ይህ የፍርድ ቤቶች የአጻጻፍ ችግር አብዛኛውን ጊዜ የሚመነጨው ከፍርድ ቤቶች ሳይሆን በፈረንሳይኛው ዋና ጽሑፍ የተተረጎሙት የአማርኛና የእንግሊዝኛ ቅጂዎች (እና አንዳንድ

ጊዜ የፈረንሳይኛው ጽሑፍ ራሱ) ትርጉማቸው አሻሚ ከመሆኑና ሕጉን የሚያበረሩ ጽሑፎችም ካለመኖራቸው ነው።

፪/ እኔ እስከማውቀው ድረስ፣ የሕጋዊ ልጅን አባቲ ነት ሕጋዊው አባት ራሱ ካልሆነ በስተቀር ሌሎች ሰዎች ለመካድ እንደማይችሉ በሚደነግገው ሕግ ላይ (አንቀጽ ፯፻፺)²⁶ ፍርድ ቤቶች የጻፉ አቋማቸውን ቀጥለዋል።

26 በአንቀጽ ፯፻፺፫ በተመለከተው የተለየ ሁኔታ ጊዜ እንጂ።

